

Charakterystyka małych przedsiębiorstw w województwach lubelskim i podkarpackim w 2004 roku

Mieczysław Kowerski¹, Andrzej Salej², Beata Ćwierż³

1. Metodologia badania

Celem badania jest określenie przeciętnych wskaźników ekonomiczno – finansowych małych przedsiębiorstw z województw podkarpackiego i lubelskiego, które służyć będą jako odniesienie (Benchmark) dla wszystkich małych firm w obu regionach.

Badaniem pilotażowym, które zrealizowane zostało na danych z lat 2003–2004 rok objęte zostały firmy zatrudniające od 10 do 49 osób.

Badanie dotyczy:

- wszystkich podsekcji, oraz tych grup statystycznych dla których sprawozdania za lata 2003–2004 złożyło przynajmniej 15 firm z sekcji D,
- sekcji, działów oraz tych grup statystycznych, dla których sprawozdania za lata 2003–2004 złożyło przynajmniej 15 firm z sekcji F, G, H, I, J, K.

Potrzebne do obliczeń dane pochodzą ze sprawozdań SP za lata 2003–2004 dla województw podkarpackiego i lubelskiego oraz korelujących z nimi sprawozdań z zakresu zatrudnienia.

Przyjęcie do badania tylko tych przedsiębiorstw, które złożyły sprawozdania za dwa kolejne lata 2003–2004 umożliwiło obliczanie stóp zmian, a także zapewniło, iż wnioski były formułowane na podstawie danych pochodzących z przedsiębiorstw, które charakteryzowały się pewną stabilnością, a więc otrzymane wyniki można uznać za charakterystyczne dla analizowanych populacji.

Benchmark konstruowany jest za pomocą trzech rodzajów wskaźników:

- 1) średnie arytmetyczne z danych bilansowych i rachunku wyników za 2004 rok,
- 2) średnie z 20% firm charakteryzujących się najlepszymi wynikami z danych bilansowych i rachunku wyników za 2004 rok,
- 3) stopy zmian danych bilansowych i danych rachunku wyników w 2004 roku w porównaniu z rokiem poprzednim.

1.1. Średnie arytmetyczne z danych bilansowych i rachunku wyników za 2004 rok

Obliczano dwa rodzaje średnich arytmetycznych. Pierwsza jako wartości bezwzględne: suma pozycji dla wszystkich przedsiębiorstw dzielona przez liczbę przed-

siębiorstw; w przypadku danych bilansowych stany na koniec roku. Do kalkulacji przyjęto następujące wielkości pochodzące z bilansów oraz rachunków wyników: aktywa ogółem, aktywa trwałe, wartości niematerialne i prawne, aktywa obrotowe, zapasy, zapasy materiałów, należności krótkoterminowe, środki pieniężne, inwestycje krótkoterminowe, kapitał własny, zobowiązania krótkoterminowe, zobowiązania długoterminowe, przychody netto ze sprzedaży, sprzedaż na eksport ogółem, amortyzacja, zużycie materiałów, wynagrodzenia, koszty finansowe, odsetki, zysk/strata z działalności operacyjnej, zysk/strata brutto, zysk/strata netto, zatrudnienie (przeciętne w ciągu roku i stan na koniec 2004 roku),

Druga grupa to średnie arytmetyczne wskaźników ekonomiczno-finansowych: $X_2, X_3, X_4, X_5, X_6, X_7, X_8, X_9, X_{10}, X_{11}, X_{12}, X_{13}, X_{14}, X_{15}, X_{16}, X_{17}, X_{18}, X_{19}, X_{20}, X_{21}, X_{24}, X_{26}, X_{32}, X_{33}$.

1.2. Średnie z 20% firm charakteryzujących się najlepszymi wynikami z danych bilansowych i rachunku wyników - wzorce

W przypadku stymulant są to średnie obliczone z 20% najwyższych wartości dla całej rozpatrywanej populacji oprócz wartości maksymalnej.

W przypadku destymulant są to średnie obliczone z 20% najniższych wartości dla całej rozpatrywanej populacji oprócz wartości minimalnej.

Nie uwzględnienie wartości ekstremalnych przy obliczaniu średnich zapewnia większą odporność oszacowanych parametrów.

1.3. Stopy zmian danych bilansowych i danych rachunku wyników w 2004 roku w porównaniu z rokiem poprzednim

W przypadku danych bilansowych jest to stosunek średniej wartości dla sekcji (grupy statystycznej) według stanu na koniec roku do stanu na początek roku, w przypadku danych z rachunku wyników stosunek średniej wartości w roku 2004 do średniej wartości w roku 2003. Wskaźniki te obliczono jako średnie arytmetyczne dla całej populacji oraz jako średnie z 20% firm charakteryzujących się najlepszymi wynikami.

¹ Wyższa Szkoła Zarządzania i Administracji w Zamościu, Katedra Informatyki i Inżynierii Wiedzy.

² Wyższa Szkoła Zarządzania i Administracji w Zamościu, Katedra Nauk Ekonomicznych.

³ Opis sposobu liczenia wskaźników w artykule: Kowerski M., Koncepcja badań sektora małych i średnich przedsiębiorstw w projekcie „System przeciwdziałania bezrobociu na obszarach słabo zurbanizowanych”.

2. Zakres firm objętych badaniem w obu województwach

W województwie lubelskim do obliczeń przyjęto dane 794 przedsiębiorstw, a w województwie podkarpackim 828 przedsiębiorstw. Zbliżone są liczby analizowanych przedsiębiorstw w poszczególnych sekcjach (tablica 1).

Tablica 1. Liczebności przyjętych do obliczeń średnich arytmetycznych przedsiębiorstw

Sekcja	Województwo	
	lubelskie	podkarpackie
Przetwórstwo przemysłowe	184	229
Budownictwo	73	79
Handel hurtowy i detaliczny	404	423
Transport, gospodarka magazynowa i łączność	42	29
Obsługa nieruchomości	91	68
Razem województwo	794	828

3. Charakterystyka przeciętnej i wzorcowej małej firmy w województwie lubelskim i podkarpackim w poszczególnych sekcjach statystycznych

Charakterystyka firm przeciętnych i wzorcowych na podstawie danych opracowanych przez wojewódzkie urzędy statystyczne w województwie lubelskim i podkarpackim dokonana została dla przedsiębiorstw zaliczanych do sekcji statystycznych: przetwórstwo przemysłowe, budownictwo, handel hurtowy i detaliczny, transport, gospodarka magazynowa i łączność, obsługa nieruchomości. Przeciętna i wzorcowa mała firma w każdej sekcji jest określana odpowiednio jako firma przetwórstwa przemysłowego, budowlana, handlowa, transportowa oraz obsługująca nieruchomości. Przedstawiono wybrane średnie ilustrujące sytuację majątkową, wyniki badanych firm, stopy zmian wielkości finansowych z bilansu i rachunku wyników oraz dokonano analizy ekonomiczno – finansowej firm w oparciu o wskaźniki finansowe przygotowane przez urzędy statystyczne w obu województwach.

3.1. Średnie z bilansu i rachunku wyników

3.1.1. Województwo lubelskie

Przeciętna mała firma w województwie lubelskim w 2004 roku w zależności od sekcji statystycznej **zatrudniała** od 21 osób w przypadku handlu do 25 osób w przypadku przetwórstwa przemysłowego. Średnie wartości **aktywów ogółem** w przetwórstwie przemysłowym, budownictwie, handlu i transporcie wahają się od 2,27 mln zł do 2,94 mln zł. Pod względem aktywów zdecydowanie większe są firmy obsługujące nieruchomości, dla których średnia wartość aktywów ogółem w 2004 roku wy-

niała 23,6 mln zł. Tak wysokie aktywa ogółem wynikają z utrzymywania wysokich **aktywów trwałych** – dla firmy obsługującej nieruchomości jest to 22,1 mln zł, podczas gdy dla transportowej 1,75 mln zł, przetwórstwa przemysłowego 1,22 mln zł, handlu 1,01 mln zł, budownictwa 494 tys. zł. W parze z wysoką wartością aktywów idzie poziom **kapitału własnego**, który w firmie obsługującej nieruchomości wyniósł 18,2 mln zł, podczas gdy w transportowej – 1,8 mln zł, handlowej 1,16 mln zł, firmie przetwórstwa przemysłowego 1,26 mln zł. Najniższym kapitałem własnym dysponowała przeciętna firma budowlana, było to 856,5 tys. zł.

W 2004 roku wartości **aktywów obrotowych** wahają się od 1,19 mln zł w przypadku przeciętnej firmy transportowej do 1,77 mln zł w firmie handlowej. Znaczący udział w majątku obrotowym zapasów cechuje oczywiście firmę handlową – jest to średnio 807 tys. zł, podczas gdy w firmie przetwórstwa przemysłowego 582 tys. zł, budowlanej 365 tys. zł, transportowej 112 tys. zł, a w firmie obsługującej nieruchomości tylko nieco ponad 60 tys. zł. Porównując majątek obrotowy z poziomem **zobowiązań krótkoterminowych** – najmniej zadłużona jest przeciętna firma transportowa (803,2 tys. zł), najbardziej firma handlowa (1,38 mln zł). Zadłużenie krótkoterminowe firmy obsługującej nieruchomości wynosi 1,05 mln zł, budowlanej 1,17 mln zł, a firmy przetwórstwa przemysłowego 1,21 mln zł. Zdecydowanie najwyższe **zadłużenie długoterminowe** w 2004 roku posiadała firma zajmująca się obsługą nieruchomości, było to średnio 4,1 mln zł. Firmy transportowa i przetwórstwa przemysłowego zadłużone były podobnie, na około 250 tys. zł, firma handlowa 157 tys. zł, a przeciętna firma budowlana najmniej, bo tylko na niecałe 73 tys. zł.

W 2004 roku przeciętna firma handlowa wypracowała **przychody netto ze sprzedaży** w wysokości 10,1 mln zł, firma przemysłowa 5,7 mln zł, firma transportowa 5,4 mln zł, budowlana 4,2 mln zł. Najmniejsze przychody ze sprzedaży odnotowała firma obsługująca nieruchomości – 3,2 mln zł.

Przeciętna firma obsługująca nieruchomości wydała najwięcej na **wynagrodzenia** ogółem, w 2004 roku było to 589,2 tys. zł, w przeciętnej firmie przetwórstwa przemysłowego, budowlanej i transportowej poziom wynagrodzeń był podobny (od 458 tys. zł do 475 tys. zł). Najmniejszy fundusz wynagrodzeń występował w przeciętnej firmie handlowej – 382,5 tys. zł. Zużycie materiałów to poważna pozycja kosztowa w przypadku firmy przetwórstwa przemysłowego (3,28 mln zł). Dużo niższe zużycie materiałów występuje w firmie budowlanej (1,53 mln zł) i transportowej (855 tys. zł). Zdecydowanie najmniej materiałów zużywają przeciętne firmy obsługujące nieruchomości i handlowe (około 270 tys. zł).

Najwyższy średni **zysk z działalności operacyjnej** zanotowała firma przetwórstwa przemysłowego (325,8 tys. zł), niewiele niższy firma handlowa (312,2 tys. zł). Przeciętne małe przedsiębiorstwo transportowe zanotowało

zysk z działalności operacyjnej w wysokości 263,2 tys. zł, a przedsiębiorstwo budowlane 225,4 tys. zł. Zdecydowanie najniższy zysk wypracowało przedsiębiorstwo obsługi nieruchomości (53,3 tys. zł). Wynik finansowy brutto również w każdym przypadku jest dodatni, ale różnice nie są już tak duże, firma handlowa zrealizowała 296,5 tys. zł zysku brutto, przetwórstwa przemysłowego 272,9 tys. zł, transportowa 236 tys. zł, budowlana 213,9 tys. zł, natomiast przeciętna firma obsługi nieruchomości 171 tys. zł. Najwyższy zysk netto również wypracowała firma handlowa (258,7 tys. zł), niewiele mniejszy jest wynik netto przeciętnej małej firmy przetwórstwa przemysłowego (233,5 tys. zł). Firmy transportowa, budowlana i obsługi nieruchomości zanotowały zysk netto odpowiednio: 179,4 tys. zł, 166, 5 tys. zł, 142,8 tys. zł.

Dla 20% firm wzorcowych zatrudnienie waha się średnio od 37 osób (handel hurtowy i detaliczny) do 43 osób (przetwórstwo przemysłowe). Firmy te charakteryzują się niemal 3-krotnie większą wartością aktywów ogółem, przychodów netto ze sprzedaży oraz zysku z działalności operacyjnej niż firmy przeciętne.

Wzorcowa mała firma przetwórstwa przemysłowego w województwie lubelskim w 2004 roku zatrudniała 43 osoby, posiadała aktywa ogółem warte 7,5 mln zł, przychody netto ze sprzedaży 14,6 mln zł i wypracowała 1,2 mln zł zysku operacyjnego, przeznaczając blisko 911 tys. zł na wynagrodzenia dla pracowników, czyli prawie dwukrotnie więcej niż firma przeciętna. Zysk brutto firmy wzorcowej to prawie 1,1 mln zł, a zysk netto 987 tys. zł. Przeciętne aktywa trwałe dla takiej firmy to w 2004 roku 3,5 mln zł, aktywa obrotowe niecałe 4,5 mln zł. Zobowiązania krótkoterminowe dla 20% firm o najniższych zobowiązaniach to tylko 144 tys. zł, czyli prawie o rząd wielkości mniej niż w przypadku firmy przeciętnej. Kapitał własny wzorcowej firmy przetwórstwa przemysłowego to w 2004 roku 3,69 mln zł.

Wzorcowa mała firma budowlana zatrudniała w 2004 roku 42 osoby, posiadała aktywa ogółem 7,9 mln zł, przychody ze sprzedaży 11,8 mln zł i wypracowała zysk z działalności operacyjnej w wysokości 1,5 mln zł, przeznaczając 1,07 mln zł na wynagrodzenia. Zysk brutto jest o 55 tys. zł niższy od zysku operacyjnego, natomiast zysk netto w 2004 roku to 1,3 mln zł. Kapitał własny firmy wzorcowej to 3,2 mln zł, a zadłużenie krótkoterminowe nieco ponad 133 tys. zł. Aktywa trwałe firmy wzorcowej to prawie 2 mln zł, a aktywa obrotowe 6,4 mln zł.

Wzorcowa mała firma handlowa w województwie lubelskim w 2004 roku zatrudniała 37 osób, posiadała aktywa ogółem w wysokości 7,7 mln zł i wypracowała przychody ze sprzedaży oraz zysk z działalności operacyjnej odpowiednio: 27,8 mln zł i 981,4 tys. zł. Zysk brutto firmy handlowej był średnio wyższy niż zysk operacyjny i wynosił nieco ponad 1 mln zł. Wynagrodzenia

w firmie wzorcowej podobnie jak w przeciętnej w handlu są mniejsze niż w innych sekcjach i wynoszą 775 tys. zł. Kapitały własne w przypadku firmy handlowej to 3,5 mln zł, a zadłużenie krótkoterminowe niecałe 135 tys. zł. Kapitały te finansują aktywa trwałe w wysokości 3,1 mln zł oraz aktywa obrotowe – 5,1 mln zł.

Wzorcowa mała firma transportowa w województwie lubelskim w 2004 roku zatrudniała średnio w ciągu roku 40 osób, co kosztowało łącznie 869,6 tys. zł. Firma wzorcowa zanotowała przychody netto ze sprzedaży w wysokości 11,9 mln zł. Zysk z działalności operacyjnej to blisko 890 tys. zł, zysk brutto niewiele mniej – 870 tys. zł, a zysk netto 550 tys. zł. Aktywa ogółem wzorcowej firmy to 7,4 mln zł, z czego aktywa trwałe 4,8 mln zł, a aktywa obrotowe 2,8 mln zł. Majątek ten był finansowany kapitałem własnym w wysokości 5,1 mln zł oraz zadłużeniem krótkoterminowym – 156 tys. zł.

Wzorcowa mała firma zajmująca się obsługą nieruchomości podobnie jak firma przeciętna w tej branży dysponuje bardzo wysokim majątkiem ogółem na tle innych branż – 68,8 mln zł. Głównym składnikiem aktywów jest majątek trwały, który w 2004 roku we wzorcowej firmie w województwie lubelskim wyniósł 65,9 mln zł. Tylko nieznaczna część aktywów ogółem stanowi majątek obrotowy – średnio 3,4 mln zł. Majątek ten jest finansowany przez kapitał własny w wysokości średnio 55,2 mln zł oraz zobowiązania krótkoterminowe – tylko 66 tys. zł. Firma wzorcowa podobnie jak przeciętna wypracowała stosunkowo niskie przychody ze sprzedaży – 6,8 mln zł, notując równie niski zysk z działalności operacyjnej (niecałe 400 tys. zł) przy dość wysokich wynagrodzeniach ogółem (1,15 mln zł). Zysk brutto jest wyższy od operacyjnego – 659 tys. zł, a zysk netto 542 tys. zł.

3.1.2. Województwo podkarpackie

Przeciętna mała firma handlowa w województwie podkarpackim w 2004 roku **zatrudniała** 21 osób, transportowa prawie 22 osoby, budowlana i zajmująca się obsługą nieruchomości nieco ponad 23 osoby. Przeciętne zatrudnienie w firmie przetwórstwa przemysłowego wyniosło 24 osoby. Majątek ogółem małej firmy różnił się dość znacznie w zależności od branży, w budownictwie było to niecałe 2 mln zł, w firmie przetwórstwa przemysłowego i handlowej podobnie – 2,7-2,8 mln zł, transportowej 4,1 mln zł, w przeciętnej małej firmie zajmującej się obsługą nieruchomości 16,3 mln zł. Aktywa trwałe przeciętnej firmy budowlanej były również najniższe (565 tys. zł). Wartość aktywów trwałych w pozostałych branżach była zdecydowanie wyższa – firma handlowa 963 tys. zł, przetwórcza 1,3 mln zł, transportowa 2,2 mln zł, firma obsługująca nieruchomości 14,8 mln zł. **Majątek obrotowy** badanych firm kształtował się następująco: przeciętna mała firma przetwórcza i budowlana 1,4 mln zł, obsługująca nieruchomości 1,5 mln zł, handlowa 1,8 mln zł, transportowa prawie 1,9 mln zł.

Wszystkie badane firmy utrzymują zapasy, choć w obsłudze nieruchomości jest to zaledwie 83 tys. zł na koniec 2004 roku. W przeciętnej firmie transportowej zapasy to nieco ponad 113 tys. zł, przetwórczej 442 tys. zł, podobnie w budowlanej (496 tys. zł), najwyższe wystąpiły w handlu – 869 tys. zł.

W każdej branży w województwie podkarpackim przeciętna mała firma dysponowała dodatnim kapitałem własnym – firma budowlana 856 tys. zł, handlowa 1,19 mln zł, przetwórcza 1,26 mln zł, transportowa 2,18 mln zł, a firma zajmująca się obsługą nieruchomości najwięcej, bo 11,88 mln zł. Drugim istotnym źródłem finansowania były zobowiązania krótkoterminowe, których najmniej posiadała przeciętna mała firma obsługująca nieruchomości – 924 tys. zł, najwięcej firmy handlowa i transportowa – nieco ponad 1,4 mln zł. Zadłużenie krótkoterminowe firmy przemysłowej i budowlanej również było podobne i wyniosło odpowiednio 1,04 oraz 1,09 mln zł. W większości przypadków zadłużenie długoterminowe było niższe – w przeciętnej firmie przetwórstwa przemysłowego wyniosło ono niecałe 298 tys. zł, transportowej 45 tys. zł, ale w firmie budowlanej tylko 47 tys. zł, a handlowej 131 tys. zł. Wyjątkiem jest przeciętna firma zajmująca się obsługą nieruchomości, gdzie zobowiązania długoterminowe były wyższe od krótkoterminowych i wyniosły 3,36 mln zł.

Przeciętna mała firma zajmująca się obsługą nieruchomości wypracowała w 2004 roku **przychody netto ze sprzedaży** w wysokości 3,58 mln zł, podczas gdy firma budowlana 3,72 mln zł, przetwórcza 4,6 mln zł, transportowa 8,8 mln zł, a firma handlowa 9,9 mln zł. Poziom **wynagrodzeń** w przeciętnej firmie przetwórczej, budowlanej i transportowej był dość podobny (450 - 475 tys. zł), nieco niższy w firmie handlowej (379 tys. zł) i dość wysoki w stosunku do innych branż w firmie obsługującej nieruchomości (619 tys. zł). Przeciętna firma przetwórstwa przemysłowego cechuje się wysokim **zużyciem materiałów** – przeszło 2,05 mln zł, zużycie w transporcie to 1,85 mln zł. Firma budowlana zużyła w 2004 roku materiałów za 1,25 mln zł, w firmach handlowej i obsługującej nieruchomości są to wartości dużo niższe (odpowiednio 354 i 305 tys. zł).

W każdej badanej sekcji statystycznej przeciętna mała firma wykazała za 2004 rok dodatni wynik finansowy na działalności operacyjnej. Najniższy zysk operacyjny zanotowała firma obsługująca nieruchomości (151 tys. zł), najwyższy transportowa (572 tys. zł), w pozostałych firmach podobnie, od 215 tys. zł (budowlana) do 269 tys. zł (handlowa). Zysk brutto w firmie zajmującej się obsługą nieruchomości wyniósł 152 tys. zł, podczas gdy w przetwórczej było to średnio 213 tys. zł, budowlanej 216 tys. zł, handlowej 229 tys. zł, a firmie transportowej 495 tys. zł. Wynik finansowy netto również w każdym przypadku był dodatni i wahał się od prawie 123 tys. zł w firmie obsługującej nieruchomości do 402 tys. zł w firmie transportowej.

Wzorcowa mała firma przetwórcza w województwie podkarpackim zatrudniała w 2004 roku średnio 39 osób.

Dysponowała aktywami ogółem w wysokości 7,1 mln zł, a więc przeszło dwuipółkrotnie wyższymi niż firma średnia. Aktywa trwałe firmy wzorcowej były prawie trzykrotnie wyższe niż przeciętnej i wyniosły 3,9 mln zł. Średnie aktywa obrotowe dla 20% najlepszych firm przetwórczych to 3,68 mln zł. Finansowanie majątku odbywało się kapitałem własnym na poziomie 4,2 mln zł oraz zobowiązaniami krótkoterminowymi – 135 tys. zł. Mała firma wzorcowa wypracowała przychody netto ze sprzedaży na poziomie prawie 11 mln zł. Koszty wynagrodzeń były prawie dwukrotnie wyższe w firmie wzorcowej niż przeciętnej i wyniosły 836 tys. zł. Zyskowność przedstawiała się następująco: zysk z działalności operacyjnej 1,13 mln zł, zysk brutto 1,11 mln zł, zysk netto 983 tys. zł.

Wzorcowe małe przedsiębiorstwo budowlane zatrudniało w 2004 roku prawie 44 osoby i wydało na wynagrodzenia 1,18 mln zł. Dysponowało majątkiem ogółem blisko 7,7 mln zł, co pozwoliło osiągnąć przychody ze sprzedaży 12,4 mln zł oraz zysk na działalności operacyjnej 1,1 mln zł. Zysk brutto był o 20 tys. zł niższy, a zysk netto wyniósł 998 tys. zł. Aktywa trwałe firmy wzorcowej na koniec 2004 roku to 2,55 mln zł, a aktywa obrotowe 4,99 mln zł. Majątek ten finansowany był kapitałem własnym w wysokości 3,7 mln zł oraz zobowiązaniami krótkoterminowymi – 124 tys. zł.

Wzorcowa mała firma handlowa zatrudnia w 2004 roku średnio w ciągu roku 39 osób czyli prawie dwukrotnie więcej niż firma przeciętna o podobnym profilu działalności. Podobnie jak firma średnia wydała również najmniej na wynagrodzenia na tle firm z innych branż – 762 tys. zł. Aktywa ogółem firmy wzorcowej w handlu kształtowały się na poziomie 7,4 mln zł, aktywa trwałe 2,92 mln zł, a aktywa obrotowe 5,2 mln zł, czyli najwyższym wśród firm wzorcowych w poszczególnych sekcjach statystycznych. Majątek ten był finansowany kapitałem własnym w wysokości 3,5 mln zł oraz zobowiązaniami krótkoterminowymi – niecałe 174 tys. zł. Posiadane zasoby majątkowe i ludzkie pozwoliły na wypracowanie przychodów netto ze sprzedaży w wysokości 26,3 mln zł. Zysk z działalności operacyjnej był niższy niż we wzorcowych firmach przetwórstwa przemysłowego i budowlanej i wyniósł prawie 919 tys. zł, zysk brutto 860 tys. zł, a zysk netto 755 tys. zł.

Wzorcowa mała firma transportowa w 2004 roku w województwie podkarpackim dysponowała relatywnie niewielkim na tle firm wzorcowych z innych branż majątkiem ogółem w wysokości 6,5 mln zł, jednak poziom aktywów trwałych był dość wysoki i wyniósł 4,98 mln zł, czyli przeszło dwukrotnie więcej niż w firmie średniej. Aktywa obrotowe firmy średniej i wzorcowej niewiele się różnią – dla tej drugiej to tylko 2,03 mln zł. Finansowanie majątku zapewniał kapitał własny oraz zobowiązania krótkoterminowe, odpowiednio 3,3 mln zł oraz 156 tys. zł. Wzorcowe przedsiębiorstwo zatrudniało 36 osób (czyli najmniej na tle innych firm wzorcowych) oraz wydało na wynagrodzenia 842 tys. zł. Pozwoliło to wypracować przychody ze sprzedaży w wy-

sokości 10,3 mln zł. Firma wzorcowa zanotowała za 2004 rok dodatni wynik finansowy z działalności operacyjnej na poziomie 870 tys. zł, zysk brutto 761 tys. zł oraz zysk netto 646 tys. zł.

Wzorcowe małe przedsiębiorstwo klasyfikowane w sekcji K, czyli **prowadzące działalność związaną z obsługą nieruchomości**, wynajmem i usługami związanymi z prowadzeniem działalności gospodarczej zanotowało w 2004 roku przychody ze sprzedaży na poziomie 8,4 mln zł oraz zysk z działalności operacyjnej tylko 454 tys. zł, zdecydowanie najmniej na tle innych branż, ale trzykrotnie więcej niż firma średnia w tej branży. Za-

trudniąc prawie 40 osób wydało za to najwięcej na wynagrodzenia – 1,2 mln zł, czyli dwukrotnie więcej niż firma przeciętna. Wzorcowa firma w tej branży podobnie jak średnia dysponuje bardzo wysokim majątkiem – w 2004 roku jest to prawie 51 mln zł, co wynika z utrzymywania wysokich aktywów trwałych (47,4 mln zł). Natomiast aktywa obrotowe to nieco ponad 4 mln zł. Majątek ten jest finansowany również wysokim kapitałem własnym w wysokości ponad 35,37 mln zł oraz niewielkimi zobowiązaniami krótkoterminowymi na poziomie niecałych 98 tys. zł.

Tablica 2. Wybrane średnie dla małych przedsiębiorstw wg sekcji statystycznych w obu województwach w 2004 r.

Zmienna	Wskaźnik	Sposób kalkulacji
X ₁	Udział rzeczowych składników majątku w aktywach ogółem	Rzeczowe aktywa trwałe/ aktywa ogółem*100%
X ₂	Udział zapasów w aktywach ogółem	Zapasy/aktywa ogółem*100%
X ₃	Udział należności w aktywach ogółem	Należności krótkoterminowe/aktywa ogółem*100%
X ₄	Udział środków pieniężnych w aktywach ogółem	Środki pieniężne/aktywa ogółem*100%
X ₅	Udział inwestycji krótkoterminowych w aktywach ogółem	Inwestycje krótkoterminowe/aktywa ogółem*100%
X ₆	Obciążenie zobowiązaniami długoterminowymi	Zobowiązania długoterminowe/pasywa ogółem*100%
X ₇	Obciążenie zobowiązaniami bieżącymi	Zobowiązania krótkoterminowe/pasywa ogółem*100%
X ₈	Wskaźnik pokrycia majątku trwałego kapitałem własnym (Stożek pokrycia I)	Kapitał własny/ aktywa trwałe *100%
X ₉	Stożek pokrycia III	(Kapitał własny + zobowiązania długoterminowe)/(aktywa trwałe + zapasy)*100%
X ₁₀	Udział kapitału obrotowego w finansowaniu majątku ogółem	(Kapitał własny + zobowiązania długoterminowe - aktywa trwałe) /aktywa ogółem*100%
X ₁₁	Udział kapitału obrotowego w finansowaniu majątku obrotowego	(Kapitał własny + zobowiązania długoterminowe - aktywa trwałe) / aktywa obrotowe *100%
X ₁₂	Wskaźnik płynności bieżącej (płynność III stopnia)	Aktywa obrotowe/(zobowiązania krótkoterminowe + rozliczenia międzyokresowe bierne)
X ₁₃	Zapotrzebowanie na kapitał obrotowy	(Zapasy + należności krótkoterminowe)/2
X ₁₄	Niedobór kapitału obrotowego netto	(Zapasy + należności)/2 - (Kapitał własny + zobowiązania długoterminowe - aktywa trwałe)
X ₁₅	Wskaźnik zadłużenia kapitału własnego	Zobowiązania ogółem/ kapitał własny*100%
X ₁₆	Wskaźnik pokrycia zobowiązań odsetkowych	(Wynik finansowy brutto + odsetki)/odsetki*100%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z wojewódzkich urzędów statystycznych

Tablica 3. Wybrane średnie dla 20% wzorcowych przedsiębiorstw wg sekcji statystycznych w obu województwach w 2004 r.

Zmienna	Wskaźnik	Sposób kalkulacji
X ₁₉	Wydajność pracy	Przychody netto ze sprzedaży /przeciętna liczba zatrudnionych*100%
X ₂₀	Wskaźnik intelektualnej wartości dodanej (VAIC)	(wynik finansowy netto + wynagrodzenia z narzutami ogółem)/aktywa ogółem + (wynik finansowy netto + wynagrodzenia z narzutami ogółem)/wynagrodzenia z narzutami ogółem
X ₂₁	Produktywność środków trwałych	Przychody netto ze sprzedaży /średni stan aktywów trwałych*100%
X ₂₂	Wskaźnik zużycia środków trwałych	Umorzenie ogółem/aktywa trwałe*100%
X ₂₃	Wynik finansowy brutto	Wynik finansowy brutto
X ₂₄	Wskaźnik rentowności sprzedaży brutto	Wynik finansowy brutto/ przychody netto ze sprzedaży *100%
X ₂₅	Stopa zmian wyniku finansowego brutto	(Wynik finansowy brutto w roku 1 – wynik finansowy brutto w roku 0)/wynik finansowy brutto w roku 0*100%
X ₂₆	Wskaźnik rentowności majątku	Wynik finansowy netto /aktywa ogółem*100%
X ₂₇	Stopa zmian wyniku finansowego netto	Wynik finansowy netto w roku 1 – wynik finansowy netto w roku 0)/wynik finansowy netto w roku 0*100%
X ₂₈	Stopa zmian sprzedaży	(Przychody netto ze sprzedaży w roku 1 - Przychody netto ze sprzedaży w roku 0)/ przychody netto ze sprzedaży w roku 0*100%
X ₂₉	Stopa zmian aktywów ogółem	(Aktywa ogółem w roku 1 - aktywa ogółem w roku 0) / aktywa ogółem w roku 0*100%
X ₃₀	Stopa zmian wynagrodzeń	(Wynagrodzenia w roku 1 - wynagrodzenia w roku 0) / wynagrodzenia w roku 0*100%
X ₃₁	Stopa zmian zatrudnienia	(Zatrudnienie ogółem w roku 1 zatrudnienie ogółem w roku 0)/ zatrudnienie ogółem w roku 0*100%
X ₃₂	Udział sprzedaży na eksport w sprzedaży ogółem	Sprzedaż na eksport ogółem/ przychody netto ze sprzedaży*100%
X ₃₃	EBITDA (tylko dla 2004 roku)	Zysk/strata z działalności operacyjnej + amortyzacja

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z wojewódzkich urzędów statystycznych

3.2. Stopy zmian wielkości bilansowych i wynikowych

3.2.1. Województwo lubelskie

Małe firmy w województwie lubelskim odnotowały w 2004 roku w stosunku do roku poprzedniego niewielkie zmiany w zatrudnieniu. Wyjątkiem są przedsiębiorstwa z sekcji I: transport, gospodarka magazynowa i łączność, gdzie średnia dynamika zatrudnienia przeciętnej w ciągu roku wyniosła 8,7%, a dynamika stanów zatrudnienia na koniec roku 5,2%. Przeciętna firma przetwórcza oraz budowlana zmniejszyły poziom zatrudnienia: przeciętne zatrudnienie w przetwórstwie spadło o 1,7%, a w końcu 2004 roku w porównaniu ze stanem na koniec 2003 roku było mniejsze o 3%. W budownictwie zatrudnienie przeciętne spadło o 1,5%, a na koniec roku spadek wyniósł 0,4%. Nie zmienił się stan zatrudnienia w końcu 2004 roku w porównaniu z końcem 2003 r. w firmie handlowej, a zatrudnienie przeciętne wzrosło tam o 0,7%. W firmie obsługującej nieruchomości praktycznie nie zmieniło się zatrudnienie przeciętne (wzrost o 0,2%), stan zatrudnienia na koniec 2004 roku w stosunku do roku poprzedniego wzrósł o 1,7%.

Aktywa ogółem wzrosły w przeciętnych małych firmach województwa lubelskiego w 2004 roku: przetwórczej o prawie 7%, transportowej o 8,5%, handlowej o niecałe 4%. Najwyższy wzrost aktywów odnotowała przeciętna firma budowlana (29,6%). Natomiast firma obsługująca nieruchomości zanotowała spadek majątku ogółem o 1,2%. Takie zmiany w sytuacji majątkowej wynikają w dużej mierze ze zmian w majątku trwałym: aktywa trwałe wzrosły w największym stopniu w budownictwie (18,6%), natomiast spadły w przeciętnej firmie obsługującej nieruchomości (-1,5%). Wzrost aktywów trwałych w przetwórstwie wyniósł 5,7%, handlu 3,9% i transporcie 14,8%.

Źródła finansowania małych przedsiębiorstw w województwie lubelskim to przede wszystkim własne kapitały oraz zobowiązania krótkoterminowe, w przypadku kapitału własnego wszystkie branże odnotowały wzrost tej wielkości, w największym stopniu w budownictwie – o 35,7%, na podobnym poziomie w przetwórstwie, handlu i transporcie (odpowiednio 15,3%, 12,7%, 11,5%), wysoki kapitał przeciętnej firmy obsługującej nieruchomości wzrósł nieznacznie, o 0,3%. Natomiast zobowiązania w przypadku większości firm spadły w 2004 roku. Zobowiązania krótkoterminowe spadły nieznacznie w przeciętnej firmie przetwórczej – 0,6%, handlowej – 3,3%, oraz obsługującej nieruchomości – 1,4%. W firmie budowlanej zadłużenie krótkoterminowe wzrosło prawie o jedną piątą (19,2%), a transportowej o 9,1%. Generalnie spadło i tak niewielkie zadłużenie długoterminowe za wyjątkiem przeciętnej firmy przetwórczej, która odnotowała wzrost tego typu długu o 5,7%.

Dynamika przychodów netto ze sprzedaży, czyli jeden z najważniejszych wyznaczników perspektyw rozwojowych danej branży wyniosła 9,6% w przypadku przeciętnej firmy przetwórstwa przemysłowego, 7,9% dla firmy handlowej oraz 4,5% dla firmy transportowej. Niestety spadły przychody ze sprzedaży przeciętnej małej firmy w budownictwie – o 10,7% oraz obsłudze nieruchomości o 3,5%. Koszty uzyskania przychodów w małych firmach w 2004 roku wykazywały tendencje wzrostowe. W przeciętnej firmie przetwórczej bardzo dynamicznie rosło zużycie materiałów (28%), a stopa zmian wynagrodzeń to 3,2%. W firmie budowlanej nastąpił 4 procentowy wzrost wynagrodzeń, również dość znacznie wzrosło zużycie materiałów (21,1%). W przeciętnej firmie handlowej zużycie materiałów wzrosło o 16,4%, a wynagrodzenia prawie o 6%. Przeciętna mała firma transportowa zanotowała w 2004 roku dynamiczny, znacznie wyższy od wzrostu sprzedaży, wzrost wszystkich pozycji kosztowych. Przyrost wynagrodzeń wyniósł najwięcej na tle wszystkich sekcji w obu województwach – 14,8%. W przeciętnej firmie zajmującej się obsługą nieruchomości nastąpił wzrost zużycia materiałów o 14,9% i wynagrodzeń o 7%.

W zmianach zyskowności małych firm z województwa lubelskiego w 2004 roku nie występują wyraźne pozytywne bądź negatywne tendencje. Dlatego wydaje się, iż należy z dystansem podchodzić do oceny małej firmy na podstawie zmian wyników finansowych w kolejnych okresach, szczególnie wyniku brutto i netto. Dodatkowo skalkulowane średnie dynamiki zmian tychże wielkości wynikowych są w wielu przypadkach bardzo wysokie, co raczej nie jest efektem drastycznych zmian w sytuacji ekonomiczno-finansowej firm, których wyniki posłużyły do kalkulacji średnich. Wysoka dodatnia (bądź ujemna) dynamika zysku wynika bardziej ze stosunkowo niskiej wartości tej kategorii w okresie bazowym.

Wynik z działalności operacyjnej wzrósł w 2004 roku w małej firmie przetwórczej o 33,3%, firmie handlowej o 28,2%, a firmie budowlanej o 4,3%. Przeciętna firma transportowa zanotowała spadek wyniku z działalności operacyjnej o 25,5%, a firma obsługująca nieruchomości o 44,1%. Wynik finansowy brutto w największym stopniu wzrósł w przeciętnej małej firmie obsługującej nieruchomości (o 148%), w firmie handlowej o 55,7%, w podobnym stopniu w przetwórczej (54,7%). W przedsiębiorstwie budowlanym zysk brutto prawie nie zmienił się (2,7% wzrostu), spadł w przedsiębiorstwie transportowym prawie o jedną trzecią (32,3%).

3.2.2. Województwo podkarpackie

Przeciętne zatrudnienie w małej firmie w województwie podkarpackim w 2004 roku wzrosło w branży przetwórczej, nieznacznie bo o 0,6% natomiast w transpor-

cie o 3,6%. Firma obsługująca nieruchomości obniżyła zatrudnienie liczone jako przeciętne w ciągu roku o 0,2%, firma handlowa o 0,3%, a budowlana o 2,1%. Stan zatrudnienia na koniec 2004 roku w porównaniu do roku poprzedniego obniżył się o 6,2% w przeciętnej firmie budowlanej i o 0,2% w firmie handlowej. Stan zatrudnienia w przetwórstwie przemysłowym na koniec 2004 roku wzrósł o 0,8%, w obsłudze nieruchomości o 2,3%, a w transporcie o prawie 4%.

Aktywa ogółem w małych firmach województwa podkarpackiego w 2004 roku rosły we wszystkich sekcjach, najwięcej w transporcie, bo o przeszło 43,3%, najmniej w sekcji K – obsługa nieruchomości – tylko o 3,9%. Przeciętna mała firma sekcji I – transport, gospodarka magazynowa i łączność odnotowała w 2004 roku generalny wzrost, w większości przypadków kilkudziesięcioprocentowy, prawie wszystkich pozycji bilansu i rachunku wyników, co jest pewnym fenomenem w skali obu województw. Wzrost majątku ogółem w firmie transportowej był związany ze znaczącym powiększeniem aktywów trwałych – prawie o 58%. W przeciętnej firmie obsługującej nieruchomości majątek trwały wzrósł o 4,2%. Mała firma handlowa zanotowała wzrost aktywów ogółem o prawie 7%, ale aktywa trwałe wzrosły tylko o 2,3%. Przeciętnej firmie budowlanej aktywów trwałych przybyło zaledwie o 0,9%, ale aktywa ogółem mimo to wzrosły o 13,8%. W przeciętnej firmie przetwórczej wzrostowi aktywów ogółem o 10,2% towarzyszył wzrost aktywów trwałych o 6,7%.

Wraz ze wzrostem zasobów majątkowych rosły w 2004 roku w małych firmach województwa podkarpackiego źródła ich finansowania. **Kapitał własny** w największym stopniu powiększył się w przeciętnej firmie trans-

portowej (o 74,7%), firma przetwórcza zanotowała wzrost tego źródła finansowania o 17,4%, budowlana o 12,6%, handlowa o 10,9%, a firma obsługująca nieruchomości o 5,6%. We wszystkich badanych sekcjach statystycznych wzrosły zobowiązania krótkoterminowe, w największym stopniu w budownictwie (48,1%), o prawie jedną czwartą w transporcie (23,5%), w pozostałych branżach zmiana ta mieściła się w przedziale od 6,2 do 7,3%. Zadłużenie długoterminowe spadło tylko w przeciętnej firmie handlowej (o 3,8%), niewiele zmieniło się w firmach przetwórstwa przemysłowego i obsłudze nieruchomości (wzrost na poziomie odpowiednio 0,1% i 0,7%), znaczący wzrost tego rodzaju długu zanotowała firma budowlana i transportowa (29,3% i 12,1%), choć oczywiście należy pamiętać, że finansowanie zadłużeniem długoterminowym w małych firmach jest bardzo niskie.

Przeciętna mała firma w województwie podkarpackim odnotowuje w 2004 roku wzrost przychodów netto ze sprzedaży niezależnie od branży. W firmie transportowej sprzedaż rośnie rekordowo o 33,4%, w budowlanej o 13,4%, przetwórczej 10,4%, nieco mniej w handlowej i obsługującej nieruchomości (7% i 4,7%). Wzrost przychodów ze sprzedaży pociągnął za sobą w większości przypadków wzrost kosztów ich uzyskania. Zużycie materiałów w największym stopniu wzrosło w przeciętnej firmie transportowej – o 57%, podczas gdy w handlowej o 26,4%, przetwórczej 19,7%, budowlanej 14,6%, a w firmie obsługującej nieruchomości o niecałe 9%. We wszystkich branżach rosły wynagrodzenia, najwięcej znowu w transporcie (10,6%), w przetwórstwie o 7,6%, budownictwie 5,9%, najmniej handlu i obsłudze nieruchomości (3,7% i 2,3%).

Tablica 4. Stopy zmian wybranych wielkości finansowych w małych firmach województwa podkarpackiego i lubelskiego w 2004 roku

sekcja / stopa zmian [%]	D	F	G	I	K	D	F	G	I	K
	woj. podkarpackie					woj. lubelskie				
aktywa ogółem	10,21	13,84	6,96	43,32	3,90	6,91	29,58	3,84	8,52	-1,19
aktywa trwałe	6,68	0,85	2,30	57,98	4,16	5,72	18,56	3,89	14,81	-1,48
aktywa obrotowe	13,64	20,03	9,58	29,19	1,46	7,86	33,02	3,81	0,39	3,34
kapitał własny	17,41	12,64	10,94	74,70	5,63	15,34	35,70	12,70	11,45	0,30
zobowiązania krótkoterminowe	6,25	48,12	6,18	23,49	7,27	-0,61	19,23	-3,25	9,14	-1,40
przychody netto ze sprzedaży	10,42	13,44	6,99	33,43	4,71	9,58	-10,65	7,88	4,50	-3,51
wynagrodzenia	7,62	5,85	3,65	10,60	2,31	3,24	4,00	5,97	14,79	7,02
zysk / strata brutto	55,47	75,02	41,05	10,00	102,34	54,74	2,73	55,70	-32,26	148,05
przeciętne zatrudnienie	0,58	-2,11	-0,26	3,59	-0,19	-1,74	-1,54	0,75	8,73	0,18

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z wojewódzkich urzędów statystycznych

Zyski małych firm w województwie podkarpackim w 2004 roku rosły niezależnie od branży i w każdym przypadku był to wzrost dwucyfrowy. Firma przetwórstwa przemysłowego zanotowała wzrost zysku z działalności operacyjnej 25,8%, zysku brutto 55,5%, a zysku netto 70,8%. Znakomitą dynamiką zysków może również pochwalić się przeciętna firma budowlana – wzrost zysku operacyjnego o prawie połowę (49,4%), brutto o 75%, ponad dwukrotny wzrost zysku netto (107,9%). W przeciętnej firmie handlowej zysk operacyjny wzrósł o jedną trzecią (30,5%), zysk brutto o 41%, zysk netto o 53,8%. Przeciętna firma transportowa zanotowała wzrost zysku operacyjnego „tylko” o 14,5%, zysku brutto o 10% i netto o 19,5%. Trzycyfrowe wzrosty pozycji wynikowych zanotowała przeciętna firma obsługująca nieruchomości: zysku operacyjnego o 117,2%, brutto 102,3%, netto 102%. **Jak jednak już wspomniano, nie należy z tych zmian wyciągać zbyt daleko idących wniosków, bo np. w przypadku zysku z działalności operacyjnej w obsłudze nieruchomości ten przeszło dwukrotny wzrost oznacza, że przeciętna firma w tej branży zwiększyła w 2004 roku zysk operacyjny do 151 tys. zł.**

3.3. Analiza wskaźnikowa sytuacji ekonomiczno–finansowej przeciętnej małej firmy

3.3.1. Województwo lubelskie

Przeciętne małe przedsiębiorstwo w województwie lubelskim posiadało w 2004 roku dobrą kondycję finansową. Wszystkie sekcje wykazywały dodatnią przeciętną rentowność sprzedaży brutto, ponad 5% w budownictwie i obsłudze nieruchomości. Niespełna 3% wskaźnik rentowności sprzedaży odnotowano dla przeciętnej firmy handlowej.

Stopa zwrotu z majątku była najwyższa w przeciętnej małej firmie handlowej, ponad 9%. Niewielkim, 0,6% poziomem wskaźnika rentowności aktywów charakteryzuje się przeciętne małe przedsiębiorstwo zajmujące się obsługą nieruchomości.

Zachowanie równowagi finansowej firmy wymaga, aby wielkość aktywów bieżących była około 2 razy większa niż kwota zobowiązań bieżących⁴. Wysoki poziom wskaźnika płynności bieżącej 1,3 – 1,5 we wszystkich analizowanych sekcjach oznacza, że przeciętna, mała firma w każdej branży była zdolna do spłaty bieżących zobowiązań.

Bezpieczeństwem finansowym w długim okresie charakteryzowały się przeciętne, małe przedsiębiorstwa sekcji handlowej i sekcji obsługi nieruchomości. Dla tej ostatniej sekcji zadłużenie kapitału własnego wynosiło w 2004 roku niespełna 30%. Jednocześnie obce źródła finansowania majątku w znacznym stopniu stanowiły zobowiązania długoterminowe (17,5% udziału zobowiązań długotermino-

wych w sumie bilansowej), co wpływa na korzystną sytuację finansową przeciętnej firmy zajmującej się obsługą nieruchomości. Największy (153,4%), stopień zaangażowania kapitału obcego w stosunku do kapitału własnego charakteryzował przeciętną, małą firmę budowlaną. Analizując strukturę kapitałów obcych wszystkie analizowane sekcje, z wyjątkiem obsługi nieruchomości, charakteryzowały się większym obciążeniem zobowiązań krótkoterminowych (prawie 30% poziom tego wskaźnika dla sekcji transportowej, około 50% dla pozostałych sekcji) niż zobowiązań długoterminowych (od 3,2% do 9,6% wielkości udziału zobowiązań w tych sekcjach).

Stopień pokrycia aktywów trwałych kapitałem własnym jest ponad 100% dla przeciętnej firmy w sekcji: przetwórstwo przemysłowe, budownictwo, handel i transport. Jedynie działająca w obsłudze nieruchomości przeciętna, mała firma nie wykazała w swojej strukturze bilansowej złotej reguły w finansowaniu majątku na trwale zaangażowanego, co wynika przede wszystkim z dużego udziału (ponad 93%) aktywów trwałych w majątku ogółem.

Ocena porównawcza sytuacji majątkowo – kapitałowej zmienia się przy badaniu stopnia pokrycia aktywów o niskim stopniu płynności, tj. aktywa trwałe i zapasy, kapitałem stałym. Najniższy poziom tego wskaźnika, 72,6% wykazuje przeciętna firma w branży handlowej, na co wpływ miało niewielkie zadłużenie długoterminowe (6% udziału zobowiązań długoterminowych w sumie bilansowej) i jednocześnie duży poziom zapasów (29% udziału zapasów w sumie bilansowej).

Korzystną sytuację majątkowo – kapitałową obrazuje stopień finansowania aktywów kapitałem obrotowym. Najwyższy udział kapitału obrotowego w majątku odnotowano w 2004 roku dla przeciętnej, małej firmy budowlanej w wysokości 17%. W 11% aktywa bieżące zostały sfinansowane kapitałem obrotowym w przeciętnych przedsiębiorstwach sekcjach przetwórstwa przemysłowego, handlu i transportu. Znikomy 1% poziom tego wskaźnika odnotowano dla przeciętnej, małej firmy zajmującej się obsługą nieruchomości.

3.3.2. Województwo podkarpackie

W 2004 roku sytuacja ekonomiczno-finansowa przeciętne małego przedsiębiorstwa była korzystna, chociaż zróżnicowana w zależności od sekcji.

Wszystkie sekcje wykazywały dodatnią rentowność sprzedaży brutto, przy czym najwyższym wskaźnikiem charakteryzuje się przeciętna firma w budownictwie (4,6%), a najniższym przeciętna firma handlowa.

Zróżnicowana była efektywność zarządzania aktywami przeciętnych firm w każdej z analizowanych sekcji. Największy zwrot z majątku osiągnęło w 2004 roku przeciętne małe przedsiębiorstwo w sekcji transportowej i budowlanej, ponad 9%. Najmniejszą zdolność aktywów do generowania zysku wykazywała przeciętna firma zajmu-

⁴ Sierpińska M., Jachna T., Ocena przedsiębiorstwa według standardów światowych, PWN, Warszawa 1997, s. 80.

jąca się obsługą nieruchomości. Wskaźnik rentowności majątku dla tej firmy wyniósł 0,8%.

We wszystkich analizowanych sekcjach przeciętna mała firma w 2004 roku była zdolna do terminowej regulacji zobowiązań krótkoterminowych. Wskaźnik bieżącej płynności dla sekcji przetwórstwa przemysłowego wyniósł 1,3. Odnotowano zadowalający wskaźnik szybkiej płynności (0,9). Przeciętna mała firma tej sekcji miała wypłacalność gotówkową na poziomie 0,38. Ryzyko utraty płynności nie groziło również pozostałym, badanym przeciętnym firmom z sektora budowlanego, transportowego, handlowego i obsługi nieruchomości. Przeciętna mała firma zajmująca się obsługą nieruchomości (sekcja K) charakteryzowała się optymalnym poziomem płynności stopnia I, II i III.

Stabilność finansowa firm wiąże się z ich płynnością i wypłacalnością. Powyższe interpretacje danych finansowych firm analizowanych sekcji zapewniają o bezpieczeństwie finansowym firm w krótkim okresie czasu. Pogłębimy tę analizę o ocenę zdolności regulowania zobowiązań firmy w długim okresie. Wskaźnik zadłużenia kapitału własnego określa stopień zaangażowania kapitału obcego w stosunku do własnych źródeł finansowania majątku firmy. Według standardów światowych wielkość

długu nie powinna być większa niż poziom kapitału własnego w branżach usługowej i handlowej, a dla firm produkcyjnych wskaźnik kapitał obcy może stanowić co najwyżej dwukrotność kapitału własnego⁵.

Największe zadłużenie kapitału własnego miała przeciętna mała firma handlowa, na poziomie 130,1%. Dla tej sekcji, jak też dla sekcji: handlowej, przetwórstwa przemysłowego i obsługi nieruchomości, tempo wzrostu kapitału własnego w 2004 roku było wyższe, niż tempo wzrostu kapitałów obcych. Jedynie w przeciętnej firmie budowlanej niepokojąca była zmiana relacji kapitałów w finansowaniu majątku. Średnie zadłużenie kapitału własnego dla tej sekcji wyniosło 127%. Przy 12,6% stopie zmian kapitału własnego 2004/2003, kapitał obcy wzrósł aż o 47,2%.

Struktura kapitału obcego jest korzystniejsza dla firmy, przy większym udziale zobowiązań długoterminowych niż krótkoterminowych w pasywach ogółem. Takie relacje kapitałowe charakteryzują przeciętną, małą firmę zajmującą się obsługą nieruchomości. Ponad 20% wskaźnik udziału zobowiązań długoterminowych w finansowaniu majątku wykazała analiza tej firmy, przy niespełna 6% obciążeniu zobowiązaniami krótkoterminowymi.

Tablica 5. Średnia arytmetyczna wskaźników finansowych w 2004 r. wg sekcji dla danych sparowanych z lat 2004 i 2003 roku dla małych firm w województwie podkarpackim i lubelskim

Sekcja / wskaźnik	D	F	G	I	K	D	F	G	I	K
	woj. podkarpackie					woj. lubelskie				
Udział zapasów w aktywach ogółem (%)	16,2	25,1	31,1	2,7	0,5	20,8	16,1	29,2	3,8	0,3
Udział należności w aktywach ogółem (%)	27,2	35,4	28,5	37,9	3,5	28,6	36,6	25,9	23,1	2,6
Obciążenie zobowiązaniami długoterminowymi (%)	10,9	2,4	4,7	10,9	20,6	9,6	3,2	5,7	8,5	17,5
Obciążenie zobowiązaniami krótkoterminowymi (%)	39,9	52,6	50,7	35,3	5,7	43,3	51,5	49,9	27,3	4,4
Pokrycie aktywów trwałych kapitałem własnym (%)	96,7	151,5	123,7	97,3	80,5	103,5	163,8	114,8	103,5	82,3
Pokrycie aktywów trwałych i zapasów kapitałem stałym (%)	89,3	85,1	72,2	111,7	102,7	85,0	102,6	72,6	110,7	100,8
Udział kapitału obrotowego w aktywach ogółem (%)	9,3	17,1	12,9	9,4	3,0	11,1	17,1	11,1	10,6	0,9
Wskaźnik płynności bieżącej	1,3	1,4	1,3	1,3	1,6	1,3	1,5	1,3	1,5	1,5
Zadłużenie kapitału własnego (%)	110,1	127,0	130,1	87,7	36,1	116,9	153,4	132,2	57,9	28,5
Rentowność sprzedaży brutto (%)	4,6	5,8	2,3	5,6	4,3	4,8	5,1	2,9	4,4	5,4
Rentowność majątku (%)	6,4	9,6	7,2	9,7	0,8	8,3	7,3	9,3	6,1	0,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z urzędów statystycznych.

⁵ Sierpińska M., Jachna T., Ocena przedsiębiorstwa według standardów światowych, PWN, Warszawa 1997, s. 90.

Analiza pionowa bilansu po stronie aktywów pozwala ocenić sytuację majątkową firmy. Struktura majątku jest głównie uzależniona od charakteru i wielkości prowadzonej działalności przedsiębiorstwa.

Największym, ponad 30% udziałem zapasów w aktywach ogółem charakteryzuje się przeciętna firma handlowa, co wynika ze specyfiki tej branży. Natomiast dla przeciętnych przedsiębiorstw działających w branży transportowej i obrocie nieruchomościami odnotowano wielkość udziału zapasów w sumie bilansowej kolejno 3% i 0,5%. Niepokojące jest zjawisko wzrostu tego wskaźnika, chociaż zachowanie ciągłości produkcji i wzrostu sprzedaży uzasadnia elastyczne dostosowanie poziomu zapasów. Zwiększenie wielkości sprzedaży w 2004 roku miało wpływ na wzrost udziału należności krótkoterminowych w aktywach ogółem. Ponad 30% udziałem tego składnika majątkowego charakteryzowały się przeciętne firmy budowlane i transportowe. Najmniejszą, 3 procentową wartość tego wskaźnika odnotowano dla przeciętnej firmy zajmującej się obsługą nieruchomości, wynajmem i usługami związanymi z prowadzeniem działalności gospodarczej.

Wzrost poziomu zapasów i należności wpływa na wielkość zapotrzebowania firmy na kapitał obrotowy. W przeciętnych firmach przetwórstwa przemysłowego, transportowych i obsługi nieruchomości, poziom wskaźnika udziału kapitału obrotowego w aktywach ogółem był niewielki, odpowiednio 9,3%, 9,4% oraz 3%, z uwagi na małe zadłużenie długoterminowe, a duży poziom zapasów. Jedynie przeciętne firmy budowlane i handlowe wykazują znaczny udział kapitału obrotowego w sumie bilansowej, 17% w przeciętnej firmie transportowej i 13% w przeciętnej firmie handlowej.

Literatura:

1. Jerzemowska M. (red), *Analiza ekonomiczna w przedsiębiorstwie*, PWE, Warszawa 2004.
2. Sierpińska M., Jachna T., *Ocena przedsiębiorstwa według standardów światowych*, PWN, Warszawa 1997.
3. Skowronek Cz. (red.), *Analiza ekonomiczno-finansowa przedsiębiorstwa*, UMCS, Lublin 2004.